

Sự vô thường trong vận hành của trật tự trong quan hệ quốc tế

ISSN: 2734-9195 15:00 23/03/2026

Gặp gỡ bất định như một bậc thầy là không quay lưng trước thực tại, mà mở lòng trước những gì đang diễn ra, kể cả khổ đau lẫn khả năng chuyển hóa.

Lời tòa soạn

Trong bối cảnh thế giới liên tục biến động với những xung đột địa chính trị, khủng hoảng kinh tế và bất ổn xã hội, con người ngày càng đối diện rõ nét hơn với cảm giác mong manh của trật tự toàn cầu.

Bài viết dưới đây, được chuyển ngữ và biên tập theo tinh thần Phật học ứng dụng, gợi mở một cách tiếp cận sâu sắc: thay vì kháng cự bất định, ta có thể học cách lắng nghe và học hỏi từ đó như một “bậc thầy” âm thầm của thời đại.

Trật tự thế giới đang thay đổi sâu rộng

Trong những tuần gần đây, trật tự toàn cầu dường như rung chuyển dưới chính sức nặng của những giả định từng được xem là vững chắc.

Một chiến dịch quân sự được kỳ vọng sẽ nhanh chóng và dứt khoát lại kéo dài thành xung đột lan rộng, trong khi các đồng minh tỏ ra dè dặt và hệ lụy kinh tế bắt đầu lan ra toàn cầu.

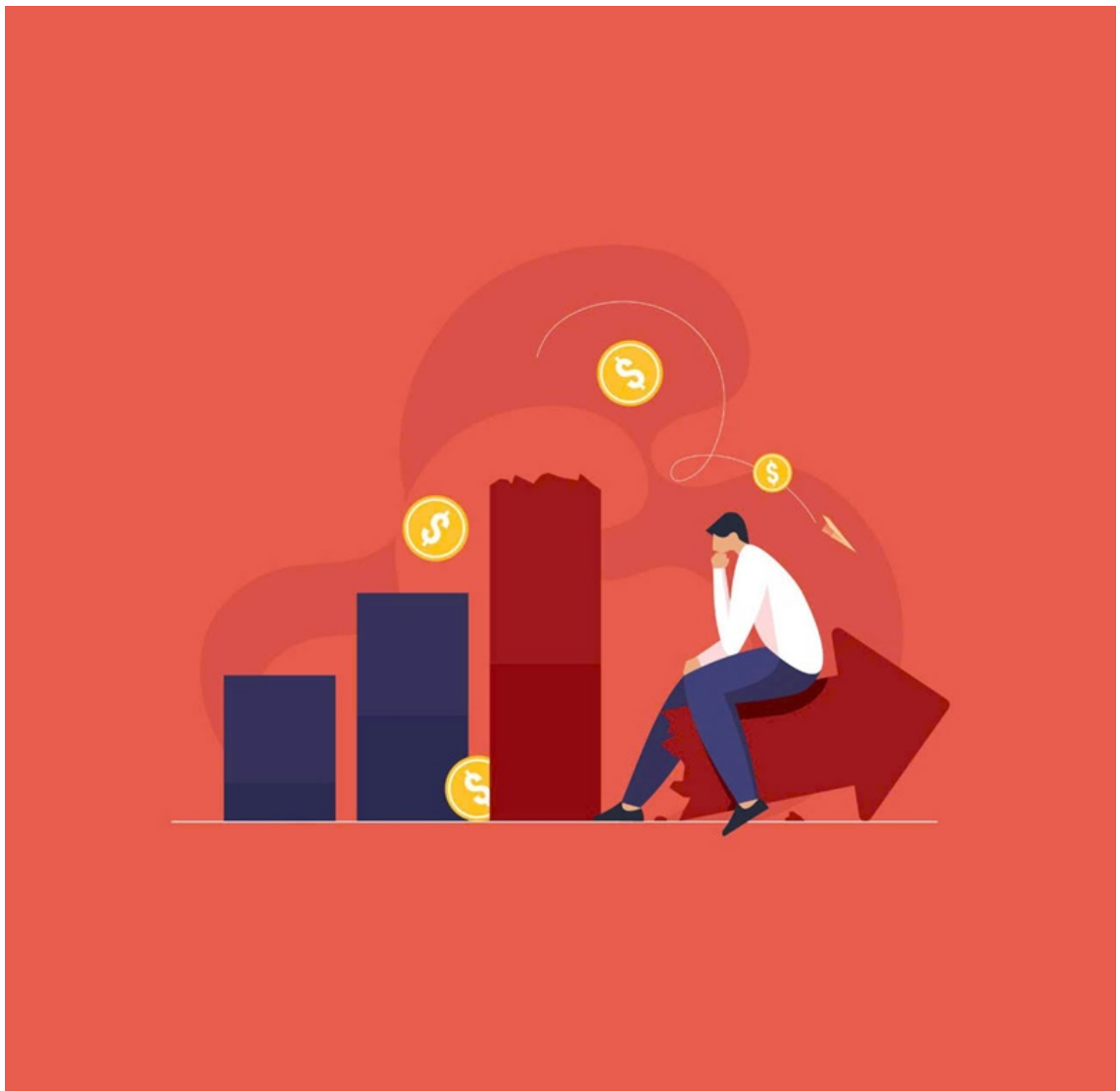

Ảnh: economist.com

Các dấu hiệu này không phải là hiện tượng đơn lẻ, mà phản ánh thực tại lớn hơn: **thế giới đang trong giai đoạn chuyển tiếp**. Những cấu trúc từng được xem là ổn định nay bộc lộ sự mong manh nội tại. Với nhiều người, đây là thời khắc của lo âu, bất định và cảm giác nền tảng đang dịch chuyển.

Nhưng chính trong sự **bất ổn** ấy, một bài học sâu sắc đang dần hiện ra.

Giáo lý về vô thường (anitya) trong Phật giáo thường được hiểu ở cấp độ cá nhân: thân thể già đi, cảm xúc đổi thay, ý niệm sinh rồi diệt. Tuy nhiên, vô thường không chỉ vận hành nơi mỗi con người, mà còn chi phối cả toàn xã hội và nền văn minh nhân loại. Đế chế hình thành rồi suy tàn. Liên minh được thiết lập rồi tan rã. Những hệ thống tưởng như bền vững rốt cuộc vẫn lệ thuộc vào các điều kiện không thể duy trì mãi mãi.

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Quan sát lịch sử **đức Phật**, ta thấy Ngài sống trong thời đại đầy biến động: các vương quốc thay đổi, tư tưởng đa dạng, hệ thống xã hội không ngừng dịch chuyển. Chính trong dòng chảy ấy, Ngài đã chỉ ra con đường vượt khổ, không bị cuốn trôi bởi biến động bên ngoài.

Theo nghĩa đó, những gì thế giới hôm nay đang trải qua không phải là điều mới mẻ, mà là sự tiếp diễn của một quy luật muôn thuở.

Tuy vậy, nhận thức vô thường không có nghĩa là phủ nhận khổ đau. Giáo lý khổ (dukkha) nhắc nhở rằng mọi biến đổi, đặc biệt là chiến tranh và mất mát đều mang theo tổn thương sâu sắc: đời sống bị đảo lộn, cộng đồng bị chia cắt và những vòng xoáy sợ hãi, trả đũa tiếp tục tái sinh.

Bất định như một bậc thầy: Từ tan rã đến chuyển hóa

Nhà triết học sinh thái và học giả Phật học Joanna Macy gọi thời đại hiện nay là “Sự tan rã vĩ đại” (The Great Unraveling), khi các hệ thống xã hội, sinh thái và kinh tế dần suy yếu. Nhưng với bà, đây không chỉ là sự sụp đổ, mà còn là tiền đề cho một “Bước ngoặt vĩ đại” (Great Turning), nơi những cách sống mới, dựa trên tương duyên, bền vững và từ bi, có thể hình thành.

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Nhìn bất định như một bậc thầy là chuyển từ kháng cự sang quán chiếu:

- + Thực tại này đang phơi bày điều gì?
- + Niềm tin nào đang bị thử thách?
- + Sự chấp thủ nào đang lộ diện?

Một trong những **chấp thủ** lớn nhất là ảo tưởng về kiểm soát. Các hệ thống chính trị - kinh tế hiện đại thường tin rằng mọi kết quả có thể dự đoán và điều khiển. Nhưng thực tế cho thấy: thế giới vận hành trong mạng lưới nhân duyên phức tạp, nơi mỗi hành động đều có thể tạo ra hệ quả ngoài dự kiến.

Đây chính là nguyên lý duyên khởi (pratityasamutpada): mọi hiện tượng sinh khởi từ nhiều điều kiện, không tồn tại độc lập. Khi hành động, con người bước vào một mạng lưới quan hệ mà không thể nắm bắt trọn vẹn.

Điều này không phủ nhận hành động, mà đòi hỏi một chất lượng hành động khác:

khiêm tốn hơn, tỉnh thức hơn và có trách nhiệm đạo đức hơn.

Khủng hoảng cũng làm lộ rõ một chấp thủ khác: bám víu vào bản sắc và liên minh cố định. Trong thế giới biến động, các quốc gia và quan hệ quốc tế không còn bất biến. Điều này phản ánh sâu sắc giáo lý vô ngã (anatman): không có thực thể nào mang tính cố định, kể cả cá nhân hay tập thể.

Hình minh họa tạo bởi AI

Nhưng chính khi những cấu trúc quen thuộc rạn vỡ, một không gian mới được mở ra cho những khả thể khác. Nếu cạnh tranh và thống trị dẫn đến **xung đột**, thì liệu hợp tác và từ bi có thể trở thành nền tảng mới?

Ở đây, đạo đức Phật giáo đưa ra định hướng rõ ràng: nuôi dưỡng từ (maitri) và bi (karuna) không chỉ trong đời sống cá nhân, mà cả trong cách tổ chức xã hội. Những chính sách đặt trên nền tảng từ bi sẽ hướng đến giảm thiểu khổ đau, giải quyết nguyên nhân gốc rễ và nuôi dưỡng sự an lành chung.

Dĩ nhiên, điều này không dễ dàng. Tham, sân, si không chỉ nằm trong mỗi cá nhân mà còn ăn sâu trong các thiết chế xã hội. Nhưng con đường Phật giáo không đợi điều kiện hoàn hảo, mà bắt đầu từ chính hiện tại, ngay giữa bất toàn.

Trong thời đại bất định, thực hành này càng trở nên thiết yếu. Thay vì rơi vào lo âu hay thờ ơ, ta có thể chọn cách hiện diện, lắng nghe và hành động cùng chính niệm.

Gặp gỡ bất định như một bậc thầy là không quay lưng trước thực tại, mà mở lòng trước những gì đang diễn ra, kể cả khổ đau lẫn khả năng chuyển hóa.

Thay lời kết

Bất định chưa bao giờ là điều có thể loại trừ khỏi **đời sống**. Điều quan trọng không phải là làm sao để né tránh, mà là ta sẽ đối diện bằng tâm thế nào.

Nếu nhìn bất định như một mối đe dọa, ta sẽ co cụm trong sợ hãi. Nhưng nếu nhìn đó như một người thầy, ta có thể nhận ra trong chính những rạn vỡ ấy là hạt mầm của chuyển hóa.

Khi những cấu trúc cũ tan rã, một thế giới mới có thể được kiến tạo không phải từ quyền lực và kiểm soát, mà từ hiểu biết, tương duyên và lòng từ bi.

Phải chăng, trong chính những bất an của thời đại, chúng ta đang được trao một cơ hội hiếm có: học lại cách sống với nhau và sống với chính mình một cách tỉnh thức hơn?

Theo: Buddhistdoor Global

Chuyển ngữ và biên tập: **Thường Nguyên**